

УДК 140.8:321:504
DOI: <https://doi.org/10.17721/2523-4064.2024/10-4/11>

Ганна ЛЕБЕДЄВА, асп.
ORCID ID: 0000-0003-2664-1132
e-mail: liebiedevahanna@gmail.com

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ, Україна

СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНИЙ КОНТЕКСТ ПОНЯТТЯ ПРИРОДИ Г. Д. ТОРО ТА Р. В. ЕМЕРСОНА

Вступ. Розкрито зв'язок поняття природи трансценденталістів Р. В. Емерсона й Г. Д. Торо та соціально-політичного дискурсу Сполучених Штатів Америки XIX ст. Специфічними суспільно-політичними аспектами, що становили підґрунтя для формування уявлення про природу в США XIX ст., були: індустріалізація, що зростала, антирабовласницький рух і політика щодо корінного населення. Розглянуто вплив цих факторів на формування поняття природи.

Методи. Задля розкриття соціально-політичного контексту філософії природи американського трансценденталізму використано метод історичної реконструкції, для інтерпретації філософії природи Р. В. Емерсона та Г. Д. Торо з урахуванням соціально-політичного контексту – герменевтичний метод. Застосовано порівняльний метод задля знаходження спільних і відмінних рис у філософських поглядах американських мислителів. Проблемний метод дозволив зосередити увагу саме на проблемах у філософських поглядах і на шляхах їх розв'язання. Також використано контекстуальний метод, мета якого – з'ясування контексту появи та розвитку тієї чи іншої ідеї, а увагу зосереджено саме на понятті "природи".

Результати. У результаті дослідження виявлено спорідненість між теоретизацією аболіціонізму, рефлексією щодо індустріалізації, дискусією щодо корінного населення та філософією природи американського трансценденталізму.

Висновки. Доведено, що філософія природи американського трансценденталізму Р. В. Емерсона та Г. Д. Торо була глибоко вкорінена до соціально-політичного контексту Сполучених Штатів Америки напередодні громадянської війни та стала теоретичним фундаментом аболіціоністського руху. Поняття природи у філософії американського трансценденталізму тісно пов'язано із соціально-політичним дискурсом Сполучених Штатів Америки XIX ст. Корінні зміни суспільства напередодні громадянської війни стимулювали розвиток як соціальної філософії, так і філософії природи.

Ключові слова: трансценденталізм, поняття природи, аболіціонізм, індустріалізація, філософія XIX ст.

Вступ

Поняття природи постає одним з основних понять філософії американського трансценденталізму, яскравими представниками якого є Ральф Волдо Емерсон (*Ralf Waldo Emerson, 1803–1882*) та Генрі Девід Торо (*Henry David Thoreau, 1817–1862*). Проте, крім філософії природи ці мислителі також залишили потужний інтелектуальний спадок у сфері соціально-політичної філософії, де поняття природи також відіграє важливу роль. Їхня соціально-політична думка була глибоко вкорінена до контексту історичних подій, що супроводжували трансценденталізм на шляху його розвитку. Трансценденталізм був одним із перших філософсько-літературних рухів незалежних Сполучених Штатів Америки, його розквіт припадає на 1830–1850 рр. Основними представниками були Ральф Волдо Емерсон, Маргарет Фуллер (*Margaret Fuller, 1810–1850*), Елізабет Пібоді (*Elizabeth Peabody 1804–1824*), Джордж Ріплі (*George Ripley, 1802–1880*), Генрі Девід Торо та ін. Відлік трансценденталізму починають зазвичай із публікації есею Р. В. Емерсона "Природа" (*Nature, 1836*) або від заснування "Трансценденталістського клубу", що пов'язаний з іменами Р. В. Емерсона та Фредеріка Генрі Геджа (*Frederick Henry Hedge, 1805–1890*). Трансценденталізм був тісно пов'язаний із Гарвардським університетом і локалізований, переважно, у Новій Англії, а саме в Бостоні та Конкорді. Р. В. Емерсон, один із засновників трансценденталізму, автор численних есеїв, поетичних творів, філософських робіт, серед яких "Американський учений" (*American scholar*), "Обачність" (*Prudence*), "Закони духу" (*Spiritual Laws*), "Номіналіст і реаліст" (*Nominalist and Realist*), "Видатні постаті" (*Representative Man*), "Суспільство та усамітнення" (*Society and solitude*) тощо. Учень і близький друг Емерсона Генрі Девід Торо (*Henry David Thoreau 1817–1862*) також захоплювався філософією природи. Найвідоміший твір Г. Д. Торо "Волден, або Життя у лісі" (*Walden, 1854 p.*), крім цього, він був автором численних есеїв, натуралістичних робіт, поезій,

промов, лекцій, тощо. Обидва мислителі приділяли глибоку увагу не тільки філософії природи, але й суспільно-політичним питанням США XIX ст. Ця стаття розкриває соціально-політичний контекст поняття природи в американському трансценденталізмі Р. В. Емерсона та Г. Д. Торо за трьома напрямками: аболіціонізм, індустріалізація та політика щодо корінного населення Америки. Головну увагу приділено зв'язку цих напрямів із поняттям природи.

Через широкий спектр діяльності Р. В. Емерсона та Г. Д. Торо досить поширеним є розгляд їх соціально-політичної думки окремо від їх філософії природи. Незалежність філософії природи від соціально-політичної думки Р. В. Емерсона та Г. Д. Торо постає позірною за близькішого розгляду. Зокрема, в есеї Р. В. Емерсона "Політика" він дає визначення політиці, спираючись на поняття природи: "Теорія політики, яка оволоділа розумом людей та яку вони якнайкраще виразили у своїх законах і своїх революціях, розглядає людей і власність як два об'єкти, для захисту яких існує уряд. Усі люди мають рівні права в силу того, що вони однаково за своєю природою" (Emerson, 1844, p. 220). У статті Ребекка Солінт вказала, що Г. Д. Торо часто досліджують або як натураліста, мрійника, філософа, поета, або як активіста, противника війни та рабства, і назвала це явище "Проблема Торо" (Solint, 2008, p. 971).

Мета. Метою статті є розкрити взаємовідношення поняття природи в трансценденталізмі Р. В. Емерсона та Г. Д. Торо з соціально-політичним контекстом їх думки. Розглянуто аболіціонізм, індустріалізацію та політику щодо корінного населення як фактори формування поняття природи у трансценденталізмі Р. В. Емерсона та Г. Д. Торо.

Методи

Дослідження соціально-політичного контексту філософії трансценденталізму Р. В. Емерсона та Г. Д. Торо проведено через використання методу історичної реконструкції епохи між революцією та громадянською війною у США. Задля інтерпретації філософських творів

© Лебедєва Ганна, 2024

Р. В. Емерсона та Г. Д. Торо, зважаючи на соціально-політичний контекст, було використано герменевтичний метод.

Огляд літератури. Дослідження американського трансценденталізму є широко розповсюдженим. Поняття природи в американському трансценденталізмі досліджувалося у сфері історії літератури, екологічної етики та філософії природи. Соціально-політичний контекст трансценденталізму досліджували Джеймс Фінлі у роботі "Торо у контексті" (Finley, 2017), Гугеон (Gougeon, 1982), Вірцібіcki (Wirzbicki, 2021), Д. Девіс (Devis, 1979) та ін.

Результати

Філософія природи Р. В. Емерсона та Г. Д. Торо тісно пов'язана із їх соціальною та політичною думкою, яка була орієнтована на тогочасний політичний дискурс. Поняття природи Р. В. Емерсона та Г. Д. Торо стало основою для розвитку політичного руху аболіціоністів.

Аболіціонізм і природа людини. Глибоку залученість трансценденталізму до соціально-політичного контексту важко не помітити. Вони опікувались питаннями, які постають актуальними й донині, серед проблематики трансценденталізму важливими постають питання аболіціонізму, захисту навколишнього середовища, протесту проти війни, феміністична думка тощо. Особливо нагальними були питання рабства та його подолання. Важливо зазначити що для США перша половина XIX ст. була ключовою для подальшого історичного розвитку. Початок століття набув назви епохи добрих часів, то був стабільний час сталого розвитку після визвольної війни за незалежність Сполучених Штатів Америки, час формування американської ідентичності та культури. Саме на цей період і припадає поява трансценденталізму, що закликав до неупередженого критичного мислення, яке звільненого від догматизму та авторитаризму. Не дивно, що саме трансценденталізм був тісно пов'язаний з аболіціонізмом. Суперечки щодо рабовласницького устрою стануть у майбутньому одним із каталізаторів громадянської війни. Що стосується саме постатей Р. В. Емерсона і Г. Д. Торо, то вони не тільки були письменниками та філософами, а й публічними інтелектуалами в широкому сенсі слова, що передбачає залученість до соціально-політичного життя суспільства. Публічні промови обох філософів, такі як "Опір громадському уряду", "Громадянська непокоря" (*Resistance to Civil Government, Civil Disobedience*), "Рабство у Массачусетсі" (*Slavery in Massachusetts*), "Благання про капітана Джона Брауна" (*A Plea for Captain John Brown*) Г. Д. Торо та "Звернення до жителів Конкорду щодо закону про біглих рабів" (*The Fugitive Slave Law Address to the Citizens of Concord, 1851*), "Американський учений" (*American Scholar*), "Бостонська промова про Джона Брауна" (*John Brown. Speech at Boston*) Р. В. Емерсона зустріли активну реакцію суспільства. Промови передусім було присвячено нагальним проблемам суспільства, однією з головних тем якого є рабство. Рабство постало індикатором глибокої кризи суспільства перед громадянською війною та ілюструвало масштабність соціальних змін часів трансценденталізму. Зокрема, Сандра Гарберт Петруліоніс (*Sandra Harbert Petruilonis*) в книжці "Торо у контексті" писала: "Коли Генрі Девід Торо народився в червні 1817 року, Сполучені Штати та їх колоніальні попередники були рабовласницьким суспільством довше, ніж два століття. Півтора мільйони людей були в легальних кайданах у дев'яти штатах. У час його смерті, сорок чотири роки потому, у травні 1862-го, громадянська війна тривала вже рік, кінцевим результатом якої буде визволення чотирьох з половиною мільйонів індивідів з рабства" (Finley, 2017, p. 185). Тобто то були часи корінних змін у суспільстві, одна з головних змін полягала у

аболіціонізмі. Громадянській війні передувала низка подій, що виявляли кризу суспільства. Сара Петруліоніс перелічила події, які, на її думку, постали найбільш впливовими для Г. Д. Торо. Серед них Американсько-мексиканська війна, повернення Антони Бернса в рабство в 1845 р., рейд Джона Брауна на Гарперс Феррі у 1859. Вона також підкреслила, що Г. Д. Торо після навчання у Гарварді повернувся до абсолютно іншого Конкорду, де рух проти рабства розповсюдився настільки, що члени його власної родини включилися до нього. Особливу роль у аболіціоністському русі відігравали жінки. Було засновано кілька жіночих і змішаних антирабовласницьких спілок, серед яких Бостонська жіноча антирабовласницька спілка, членами якої стали близькі родичі Г. Д. Торо – мати Синтія, сестри Гелен та Софія, тітки Джейн, Марія, Елізабет та Луїза.

Аболіціонізм Р. В. Емерсона динамічно розвивався від досить поміркованого, іноді поміркованого, навіть порівняно із іншими активістами Нової Англії, до активного залучення до антирабовласницького руху. Гугеон зазначає, що Бостонська жіноча антирабовласницька спілка закидала Р. В. Емерсону його пасивну "занадто філософську" позицію (Gougeon, 1982, p. 560). Аболіціоністи початку 1830-х років не вважали Р. В. Емерсона частиною свого кола, більш того, убачали в ньому опозицію до активного протистояння рабовласництву. Це було зумовлено ще й специфічним поглядом Р. В. Емерсона та У. Чаннінга на роль індивіда у суспільних процесах. Для Р. В. Емерсона індивід відігравав ключову роль, поставив рушієм реформ, тому, як не парадоксально, але ним очікувалась активна позиція рабів у власному визволенні. Проте у другій половині 1830-х років Р. В. Емерсон стає визнаним членом антирабовласницького руху. У 1860-х роках поезія Р. В. Емерсона надихала солдатів Півночі на боротьбу, його поему "Бостонський гімн" вголос читали солдатам (Wirzbicki, 2021, p. 219).

Антирабовласницький активізм і соціально-політична думка в трансценденталізмі органічно поєднувалась із філософією природи. Щодо Г. Д. Торо можна спостерігати прямий зв'язок тем і понять його соціальної філософії та філософії природи. Дослідник філософії Г. Д. Торо, Клод Гаєт (*Claud Gayet*) виокремлював такі головні поняття інтелектуальної діяльності Торо: Бог, природа, людина, суспільство (Gayet, 1981, p. 9). Він також наголошує на тому, що слід розглядати ці поняття в динаміці, ураховуючи особливості розвитку інтелектуальної діяльності Г. Д. Торо, зважати як на плідну співпрацю Г. Д. Торо та Р. В. Емерсона на початку його кар'єри, так і на поворот до соціальної філософії в останні роки життя Г. Д. Торо. Головним мотивом в його соціально-політичній філософії постає взаємодія індивідуального та суспільного. Грунтом для побудови цих взаємовідносин постає, знову ж таки, поняття природи. Економічна незалежність індивіда від суспільства в природному середовищі зумовлює також і незалежність думок. Важливим також є акцент на ключовій ролі саме індивідуальних дій у загальному контексті соціальних змін. Для Г. Д. Торо існував поділ на громадянське та політичне суспільство, що представлено у його роботі "Громадянська непокоря". Політичне суспільство постає репресивним для індивіда, у той час як громадянське суспільство складається зі свідомих індивідів і постає рушійною силою змін (Rosenblum, 1996).

Обидва філософа гостро відреагували на прийняття закону про біглих рабів (*Fugitive Slave Law, 1850*) – Р. В. Емерсон промовою "Закон про біглих рабів" (*Fugitive Slave Law, 1851*), а Г. Д. Торо промовою "Рабство в Массачусетсі" (*Slavery in Massachusetts, 1854*). Після ухвалення закону Г. Д. Торо починає брати активну участь

у так званій підпільній залізниці Конкорду, яка була мережею шляхів звільнення людей із рабства з Півдня США до Канади. Хоча багатьох людей і вдалося врятувати, не всіх спіткала щаслива вдача (Томаса Сімса та Ентоні Бернса повернули в рабство, що набуло широкого публічного розголосу та різкого засудження з боку трансценденталістів).

Повернення Томаса Сміта у 1851 р. та Ентоні Бернса у 1854 р. у рабство до південних штатів стає впливовою подією й для подальшої безкомпромісності Г. Д. Торо у питаннях рабства та стимулює радикалізацію його поглядів на рабовласництво (Gayet, 1981, p. 113). Розвиток ставлення Г. Д. Торо до соціальної боротьби виявляється також у його ставленні до насильства. Мирний протест у вигляді несплати податків Г. Д. Торо часів написання "Уолдена" змінився заклик до більш рішучих дій і виправдання необхідності боротьби до останнього, навіть якщо це передбачає насильство, що він і виразив у промові "Плач по капітану Джону Брауну" (*A Plea for Captain John Brown, 1859*). Про радикалізацію антирабовласницьких поглядів Г. Д. Торо та перехід від ненасильницького протесту до виправдання рішучих заходів боротьби детально описано у статті Уільяма Герра "Торо про насильство" (Herr, 1975). Герр зазначив, що Г. Д. Торо сприймають як апостола культури ненасильницького протесту передусім через його відомий приклад протистояння війни з Мексикою, який він описав у промові "Громадянська непокоря". Він пише, що через те, що він не бажає платити податки злочинному уряду, він провів ніч у в'язниці, з якої його звільнили родичі (найбільш вірогідно його тітка). Цей випадок став хрестоматійним прикладом ненасильницького протесту та зробив Г. Д. Торо класиком теорії громадянської непокори. Водночас його думки щодо важливості саме ненасильницької боротьби стрімко розвиваються у бік визнання необхідності насильства із наближенням громадянської війни у США, де питання протистояння Півночі та Півдня у питанні рабовласництва спонукає Г. Д. Торо до усвідомлення необхідності боротьби до останнього. Важливо зазначити, що війна з Мексикою викликала суспільний опір не тільки через її несправедливість, а ще й через те, що захоплення нових територій у південно-західному напрямі означало збільшення масштабів рабовласницької території.

Питання рабовласництва носило й характер ідеологічної боротьби, в якій застосовували не тільки політичні, але й філософські, культурні та навіть наукові наративи. Зокрема, натуралістична робота Г. Д. Торо "Сукцесія лісових дерев" (*The Succession of Forest Trees, 1860*), в якій він описує характер та особливості розповсюдження дерев через перенесення насіння вітром на великі відстані. На перший погляд робота видається суто натуралістичною та не стосується дискусії щодо американського рабовласництва, проте вона мала глибше значення, яке було одразу викрито академічною спільнотою. Крістін Елліс (*Cristin Ellis*) у розділі "Расова наука" (Finley, 2017, p. 236) розкриває стосунок між твердженням про те, що види дерев можуть подорожувати з континенту на континент та дискусії між моногенезісом і полігенезісом у расовій науці тих часів, де питання походження різних рас від одного виду людського або ж є незалежними видами, мало практичне значення для спроб ідеологічно виправдати рабовласництво. У цьому контексті стають очевидними прихильність Г. Д. Торо до моногенезису та ствердження належності різних рас до одного людського виду, а також, на теоретичному рівні, тісний зв'язок між поняттям природи та природи людини у філософії трансценденталізму. Як про це пише К. Елліс у роботі "Насіння Торо": "Хоча міграція рослин може бути явищем,

яке здається абсолютно не пов'язаним з питанням розвитку людини та расовими відмінностями, для натуралістів середини століття цей зв'язок, навпаки, був само собою зрозумілий" (Ellis, 2018, p. 75). К. Елліс також зазначав, що пізні роботи Г. Д. Торо слід читати у контексті двох важливих як для природознавства, так і для політики подій: публікація першого тому роботи Агассіза (*Jean Louis Rodolphe Agassiz, 1807–1873*) "Додаток до природної історії Сполучених Штатів Америки", в якому "Есей щодо класифікації" яскраво висвітлив його думку щодо "спеціального створення" видів, і друга подія – публікація "Походження видів" Чарльза Дарвіна (*Charles Robert Darwin, 1809–1882*) у 1859 р. Ці події впливали не тільки на розвиток природознавства, але й на розгортання ідеологічної боротьби напередодні та під час Громадянської війни: "Як я буду стверджувати, читання пізніх натуралістичних творів Торо в світлі цих каталітичних подій витягує їхню полемічну інвестицію не лише в екологічну систематичність і політику захисту навколишнього середовища, але й у людську екологію та політику людських відмінностей напередодні громадянської війни" (Ellis, 2018, p. 77).

Расова наука тих часів гуртувалась навколо питань етичності рабства, одним із виходів із етичної дилеми рабства була спроба невизнання чорношкірого населення "справжніми людьми", як пише Крістін Елліс: "До 1850-х років центр тяжіння в дебатах про американське рабство помітно змістився з питання про те, чи морально прийнятним є поневолювати людину, до питання про те, чи слід вважати чорношкірих повноцінними людьми" (Ellis, 2018, p. 3). Питання про належність до людської раси розглядали вже не як етичне, а як наукове. Попри те, що велика частина матеріалістичної расової науки служила расизму, К. Елліс зараховує Г. Д. Торо до матеріалістичних науковців аболіціонізму. Аби відповісти на питання: чи є люди інших рас "справді людьми" виникає нове питання: що є людина та чим людина не є. Ці питання породжують рефлексію над відношенням людського до нелюдського, відношення людини до природи, спроби визначити природу людини. Оскільки ці питання були в центрі уваги трансценденталістів, К. Елліс бачить спорідненість тематики трансценденталізму із сучасним постгуманізмом. Цікавим також є її спостереження щодо відмінності розуміння природи в Г. Д. Торо та Р. В. Емерсона: "Як я буду стверджувати, якщо концепція Торо про моральний вплив природи спочатку майже не відрізняється від Емерсонового зображення природи як морального тексту, що написаний фізичними шифрами, вона, тим не менш, поступово еволюціонувала в щось помітно інше: ідіосинкратичну теорію адаптації навколишнього середовища та спеціологічного розвитку, що поставив Торо у найбільш суперечливій дискусії в довоєнній расовій науці у його останні роки" (Ellis, 2018, p. 62).

Природничі науки молодих Сполучених Штатів на той час перебували у стані розвитку, початку формування власної школи. Важливою була комунікація з європейськими вченими та залучення їх до співпраці з американськими науковими інститутами. Велику роль у становленні американського природознавства відіграв Жан Рудольф Луї Агассіс (*Louis Agassiz, 1807–1873*), швейцарський природознавець, який переїхав до Бостону у 1846 р. і навчив ціле покоління американських природознавців. Відомо про його співпрацю з Г. Д. Торо щодо вивчення птахів часів проживання Г. Д. Торо у Уолденському лісі. Л. Агассіс був прихильником полігенезису, тобто наполягав на незалежному походженні рас. У той час як Г. Д. Торо та, наприклад, інший відомий природознавець тих часів, колега Л. Агассіза, Ейса Грей (*Asa*

Gray, 1810–1888) мали іншу думку, вважаючи походження рас адаптацією до різних кліматичних умов одного й того самого виду. Природознавчий інтерес Г. Д. Торо не був відокремлений від його політичної філософії періодом його творчості. Із кінця 1850-х років і до самої смерті Г. Д. Торо працював у цих напрямках буквально одночасно: під час написання "Диких фруктів" він одночасно пише й "Мольбу за капітана Джона Брауна", "Дикі яблука" під час "Останніх днів Джона Брауна", його політичні роботи перетинаються з природничими через пошук "природнього закону", який вищий за людський. Варте уваги також його міркування щодо означення бути "справжнім американцем", ця тема також характерна і для Р. В. Емерсона, цікаво, що інтерес до корінного населення тісно пов'язаний зі спробою досягнути особливості молодій нації Сполучених Штатів Америки, порівняно з іншими, та усвідомити власний ідентитет. Європейські мігранти у процесі адаптації до нових умов навколишнього середовища формують також і нову культурну ідентичність, нові світоглядні орієнтири. У роботі "Коротка історія Сполучених Штатів" Роберт Ріміні (Remini, 2008, р. 76) пише про те, що однією з найважливіших змін під час громадянської війни був початок усвідомлення національної ідентичності. Люди перестали називати себе нью-йоркцями, вірджинцями тощо, з'являється спільна національна ідея американця. Після війни за незалежності населення чітко відрізняло себе, вони вже більше не були колонізаторами, британцями, європейцями, але почали міркувати про те, що означає бути американцем, почали вибудовувати нову систему цінностей. Важливу роль у цій системі відіграла республіканська форма правління – унікальна в тогочасному західному світі. Неабияку роль у цьому процесі відіграла стрімка індустріалізація, розвиток якої обіцяв незалежну від європейського імпорту економіку.

Індустріалізація та захист природи. Інший важливий аспект суспільно-політичних змін полягав у індустріалізації. Як пише Лен Гугеон у статті "Політика та економіка", "Американське суспільство драматично змінилось у період з 1815 до 1860 року, оскільки американська економіка звернула з більшою мірою аграрного, домашнього сцентрованого підприємства до ринкової структури. До 1815 р. більшість американців працювали на власних або на сімейних фермах. Вони обмінювали на послуги або продавали продукти, що виростили або виробили вдома, такі як взуття від місцевого шевця або послуги коваля. Праця, широко кажучи, не сприймалась як товар, і більшість торгівлі була локальною. Однак наприкінці цього періоду, на порозі Громадянської Війни, мануфактури стали найбільшим джерелом ужитку продуктів, і виробництво перейшло від домогосподарства до фабрик" (Gougeon, 2012, р. 136). У Новій Англії та штатах Середньої Атлантики фінансовий капітал перемістився з торгівлі на виробництво, і почали працювати близько 140 бавовняних фабрик (Remini, 2008, р. 76). За кілька років у всій Новій Англії працювало 500 тис. веретен. Фабрики виробляли чавунні, вовняні та бавовняні вироби, ці галузі поширилися в долині Огайо та на Середньому Заході. Ринкова революція з часом перетворила країну з суто сільськогосподарського суспільства на індустріальне (Remini, 2008, р. 76). Виробничі інтереси північних штатів вимагали вищих тарифів, щоб захистити себе від іноземної (головним чином, британської) конкуренції, тому вони підтримали ідею вільної імміграції, аби забезпечити себе робітниками, яких вони потребували для своїх фабрик і заводів. Серед цінностей, які породила індустріальна революція, автор підкреслює жагу до грошей, амбітне бажання не залишитись у злиднях,

відданість праці заради майбутніх статків і повагу до робочої етики, яка полягала у тверезості та релігійності. Згідно з автором це все прискорювало темп індустріальної революції: "Захоплені амбіціями та цілеспрямованістю, віддані трудовій етиці та цінуючи, здавалося б, безмежні багатства, які вони відкрили в природних ресурсах, що їх оточували, вони за відносно короткий час досягли стадії "зльоту" У потужному індустріальному суспільстві" (Remini, 2008, р. 78).

Транспортна революція також забезпечила країну залізницями, починаючи з 1820-х років. У наступні сорок років залізничні колії простягнуться на 3000 миль усім континентом. Іноді залізницю використовували і аболіціоністи для нелегального перевезення людей, що бігли від рабства, хоча більшість з них тікали до Канади пішки через мережу шляхів, що дістали назву "підпільна залізниця".

Зміни соціальної організації впливали й на зміну ставлення до природи. Природу в часи індустріалізації все більше почали розглядати як ресурс для виробництва. Виснаження природних ресурсів постає проблемою вже тоді, виникають заклики до збереження природних ресурсів і перші зародки енвайрменталіських рухів. Г. Д. Торо був одним з тих, хто звернув на цю проблему суспільну увагу та став на захист дикої природи заради майбутніх поколінь: "Мені страшно, що той, хто ходитиме цими полями одне століття пізніше. Не буде знати задоволення, що його отримувеш коли зриваєш дикі яблука. Ах, бідна людина, так багато задоволень, що вона їх не буде знати" (Thoreau, 1863, р. 30).

Важливим чинником розвитку індустріалізації постає також стрімке зростання імміграції. До 1850 р. більш ніж 2.5 млн європейців мігрували до Сполучених Штатів у пошуках кращого життя. Приплив нових людей, цілком можливо, впливав на формування робочого класу, розвиток виробничих можливостей та економіки також цьому сприяв. Як вважає Лен Гугеон, у розділі "Економіка" роботи Г. Д. Торо "Волден" можна побачити протомарксистські погляди (Gougeon, 2012, р. 138).

Г. Д. Торо використовує метафору "машини" для опису суспільства, що свідчить про його сприйняття суспільства як автоматизованого, неприроднього, механічного способу життя у той час, як поряд з новими містами Сполучених Штатів Америки проживали племена корінного населення, що демонстрували геть протилежний стиль життя у гармонії з природою.

Корінне населення Північної Америки й Трансценденталізм. Ще одним соціально-політичним чинником, що впливав на ставлення трансценденталізму до природи була політика щодо корінного населення Північної Америки. Інтерес до корінних племен з боку трансценденталізму носив більшою мірою антропологічний характер. Проте в антропології та расовій науці часів трансценденталізму корінне населення викликало геть інше ставлення, ніж до інших рас. Як пише Девід Брайон Девіс (David Brion Davis) у другому розділі "Проблема аборигенів: Асиміляція чи виселення" (*The Problem of Aborigines: Assimilation vs Removal*) у книжці "Культура Антебеллуму", до корінного населення ставилися або як до шляхетних дикунів або як до диявольських створінь (Devis, 1979, р. 496). Багато трансценденталістів, включно з Г. Д. Торо та Р. В. Емерсоном, виявляли інтерес до культури корінного населення, виходили з ними на контакт, проводили з ними час, знайомились з культурою та звичаями. Г. Д. Торо під час свого експерименту життя на природі в Уолденському лісі працює саме над працею про досвід спілкування з індіанцями "Тиждень на річках Конкорд і Мерімак" (*A Week on the Concord and Merrimack Rivers, 1849*). Для Г. Д. Торо вони уособлювали

невимушене ставлення до життя, безпосередній зв'язок з природою, уміння вдовольняти потреби без виснаження природних ресурсів. У той час для Маргарет Фуллер, яка також займалась антропологічними дослідженнями корінного населення, важливим було значно гірше положення жінки у племінному суспільстві (Bellin, 2012, р. 201). Інтерес білих американців до корінного населення носив імперіалістичний характер, племена оцінювали за ступенем їх "цивілізованості", тобто здатності перейняти звичаї білих. Проблему співіснування з корінним населенням розв'язували переважно витісненням корінних племен з їх територій. Р. В. Емерсон став на захист племені Черокі та написав відкритого листа президенту США Мартіну Ван Бюрену (*Martin Van Buren*) на захист племені Черокі від примусової депортації (Emerson, 1995). У листі Р. В. Емерсона необхідність змінити ставлення до племені Черокі мотивується також їх цивілізованістю, тобто сприятливістю до культури білих у той час, як і білі відчували на собі вплив корінної культури. Девід Беллін описує значення контакту з корінним населенням для формування американської ідентичності: "щоб стати справжніми американцями, білі мали стати фальшивими індіанцями" (Bellin, 2006, р. 6). Це ілюструє водночас і підсилений інтерес до індіанців, і поверхневе розуміння їхньої культури. Заклик до повернення до життя у гармонії з природою та до збереження дикої природи, що властиві трансценденталізму, прямо пов'язані з людьми, які жили в цій гармонії та потребували збереження – корінним населенням.

Дискусія і висновки

Отже, поняття природи в американському трансценденталізмі Р. В. Емерсона та Г. Д. Торо мало не тільки теоретичний характер, проте було глибоко вкорінено до соціально-політичного дискурсу Сполучених Штатів Америки XIX ст. На фоні бурхливих подій боротьби з рабством поняття природи набуває глибшого змісту та стає пов'язаним із поняттям природи людини. Споглядання природи та усамітнення з природою розглядається як спосіб досягти неупередженого мислення, першого кроку на шляху до соціальних змін. Закликаючи звільнити населення з рабства, Г. Д. Торо звертається до вищого закону природи, який має стояти над мінливим і тимчасовим законом людей. Аргументація на користь спільної природи людей дає можливість не зважати на расові відмінності. Стрімка індустріалізація спонукала до рефлексії щодо захисту природи, збереження диких місцевостей для майбутніх поколінь. Присутність поряд племен корінного населення з іншим ставленням до природи і геть інакшим соціальним ладом спонукали до порівняння та переосмислення власного. Корінне населення викликало антропологічний інтерес і водночас романтизувалося як "шляхетні дикуни", що живуть у гармонії з природою та власною гідністю, що спонукало розвиток літератури про природу та природне існування, одним з яскравих прикладів якої є "Волден" Г. Д. Торо.

У результаті дослідження виявлено зв'язок поняття природи у філософії американського трансценденталізму з такими соціально-політичними факторами, як криза рабовласницького суспільства та рух аболіціоністів, стрімка індустріалізація, осмислення інакшого способу життя корінного населення та необхідність політичного регулювання співжиття з ним. Ці фактори стимулювали переосмислення поняття природи американськими трансценденталістами.

Список використаних джерел

Bellin, J. D. (2006). Taking the Indian Cure: Thoreau, Indian Medicine, and the Performance of American Culture. *The New England Quarterly*, 79(1), 3–36. <http://www.jstor.org/stable/20474410>

- Bellin, J. D. (2012). Native American Rights In S. Harbert Petruionis, L. Dassow Walls & J. Myerson (Eds), *The Oxford Handbook of Transcendentalism, Oxford Handbooks (2010; online edn, Oxford Academic, 18 Sept. 2012)*, <https://doi.org/10.1093/oxfordhb/9780195331035.013.0014>
- Davis, D. B. (1979). *Antebellum American Culture: An Interpretive Anthology*. Penn State University Press.
- Ellis, C. (2018). Thoreau's Seeds: Evolution and the Problem of Human Agency. In *Antebellum Posthuman: Race and Materiality in the Mid-Nineteenth Century* (pp. 61–95). Fordham University Press. <https://doi.org/10.2307/j.ctt1xz0z9.5>
- Emerson, R. W. (1995). Letter to Martin Van Buren. In L. Gougeon & J. Myerson (Eds). *Emerson's AntiSlavery Writing*. Yale University Press.
- Finley, J. S. (2013). Justice in the Land: Ecological Protest in Henry David Thoreau's Antislavery Essays. *The Concord Saunterer*, 21, 1–35. <http://www.jstor.org/stable/24643589>
- Finley, J. S. (2017). *Thoreau in the context*. Cambridge University Press.
- Gayet, C. (1981). *The Intellectual Development of Henry David Thoreau*. Acta Univ. Ups.
- Gougeon, L. (1982). Emerson and Abolition: The Silent Years, 1837–1844. *American Literature*, 54(4), 560–575. <https://doi.org/10.2307/2926006>
- Gougeon, L. (2012). Politics and Economics. In S. Harbert Petruionis, L. Dassow Walls & J. Myerson (Eds), *The Oxford Handbook of Transcendentalism, Oxford Handbooks (2010; online edn, Oxford Academic, 18 Sept. 2012)*, <https://doi.org/10.1093/oxfordhb/9780195331035.013.0010>
- Herr, W. A. (1975). Thoreau on violence. *The Thoreau Society Bulletin*, 131, 2–4. <http://www.jstor.org/stable/23399955>
- Remini, R. V. (2008). *A short history of the United States*. Harper Collins Publishers.
- Rosenblum, N. L. (Ed.). (1996). *Thoreau: political writings*. Cambridge University Press.
- Solnit, R. (2008). The Thoreau Problem, in *American Earth: Environmental Writing since Thoreau* (pp. 971–974). Library of America.
- Thoreau, H. D. (1863). *Excursions*. Ticknor and Fields.
- Thoreau, H. D. (1906). *The writings of Henry David Thoreau in twenty volumes*. Houghton Mifflin Co.
- Wirzbicki, P. (2021). A War of Ideas. In *Fighting for the Higher Law: Black and White Transcendentalists Against Slavery* (pp. 219–257). University of Pennsylvania Press. <http://www.jstor.org/stable/j.ctv18dv6z.9>

References

- Bellin, J. D. (2006). Taking the Indian Cure: Thoreau, Indian Medicine, and the Performance of American Culture. *The New England Quarterly*, 79(1), 3–36. <http://www.jstor.org/stable/20474410>
- Bellin, J. D. (2012). Native American Rights In S. Harbert Petruionis, L. Dassow Walls & J. Myerson (Eds), *The Oxford Handbook of Transcendentalism, Oxford Handbooks (2010; online edn, Oxford Academic, 18 Sept. 2012)*, <https://doi.org/10.1093/oxfordhb/9780195331035.013.0014>
- Davis, D. B. (1979). *Antebellum American Culture: An Interpretive Anthology*. Penn State University Press.
- Ellis, C. (2018). Thoreau's Seeds: Evolution and the Problem of Human Agency. In *Antebellum Posthuman: Race and Materiality in the Mid-Nineteenth Century* (pp. 61–95). Fordham University Press. <https://doi.org/10.2307/j.ctt1xz0z9.5>
- Emerson, R. W. (1995). Letter to Martin Van Buren. In L. Gougeon and J. Myerson (Eds). *Emerson's AntiSlavery Writing*. Yale University Press.
- Finley, J. S. (2013). Justice in the Land: Ecological Protest in Henry David Thoreau's Antislavery Essays. *The Concord Saunterer*, 21, 1–35. <http://www.jstor.org/stable/24643589>
- Finley, J. S. (2017). *Thoreau in the context*. Cambridge University Press.
- Gayet, C. (1981). *The Intellectual Development of Henry David Thoreau*. Acta Univ. Ups.
- Gougeon, L. (1982). Emerson and Abolition: The Silent Years, 1837–1844. *American Literature*, 54(4), 560–575. <https://doi.org/10.2307/2926006>
- Gougeon, L. (2012). Politics and Economics. In S. Harbert Petruionis, L. Dassow Walls & J. Myerson (Eds), *The Oxford Handbook of Transcendentalism, Oxford Handbooks (2010; online edn, Oxford Academic, 18 Sept. 2012)*, <https://doi.org/10.1093/oxfordhb/9780195331035.013.0010>
- Herr, W. A. (1975). Thoreau on violence. *The Thoreau Society Bulletin*, 131, 2–4. <http://www.jstor.org/stable/23399955>
- Remini, R. V. (2008). *A short history of the United States*. Harper Collins Publishers.
- Rosenblum, N. L. (Ed.). (1996). *Thoreau: political writings*. Cambridge University Press.
- Solnit, R. (2008). The Thoreau Problem, in *American Earth: Environmental Writing since Thoreau* (pp. 971–974). Library of America.
- Thoreau, H. D. (1863). *Excursions*. Ticknor and Fields.
- Thoreau, H. D. (1906). *The writings of Henry David Thoreau in twenty volumes*. Houghton Mifflin Co.
- Wirzbicki, P. (2021). A War of Ideas. In *Fighting for the Higher Law: Black and White Transcendentalists Against Slavery* (pp. 219–257). University of Pennsylvania Press. <http://www.jstor.org/stable/j.ctv18dv6z.9>

Отримано редакцією журналу / Received: 29.04.24

Прорецензовано / Revised: 24.05.24

Схвалено до друку / Accepted: 27.05.24

Hanna LIEBIEDIEVA, PhD Student
ORCID ID: 0000-0003-2664-1132
e-mail: liebiedievahanna@gmail.com
Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine

THE SOCIO-POLITICAL CONTEXT OF THE CONCEPT OF NATURE BY H. D. THOREAU AND R. W. EMERSON

B a c k g r o u n d . *The article reveals the connection between the concept of nature of the transcendentalists R.W. Emerson and H.D. Thoreau and the Socio-Political Discourse of the 19th century United States of America. Specific socio-political aspects that formed the basis for the formation of manifestations about nature in the United States in the 19th century were: growing industrialization, the anti-slavery movement, and policies regarding the indigenous population. The article will note the impact of these factors on the formation of the concept of nature.*

M e t h o d s . *The method of historical reconstruction was used to reveal the socio-political context of the philosophy of nature of American transcendentalism. The hermeneutic method was used to interpret the philosophy of nature of R. V. Emerson and G. D. Thoreau, taking into account the socio-political context. A comparative method was used to find common and distinctive features in the philosophical views of American thinkers. The problem-based method made it possible to focus attention precisely on the problems in philosophical views and on the ways of their solution. And the contextual method, the purpose of which is to clarify the context of the appearance and development of a particular idea, this article focuses on the concept of "nature".*

R e s u l t s . *As a result of the study, affinities between the theorization of abolitionism, reflection on industrialization, debate on the indigenous population and the philosophy of nature of American transcendentalism were revealed.*

C o n c l u s i o n s . *The philosophy of the nature of American transcendentalism of R. W. Emerson and H. D. Thoreau is deeply rooted in the socio-political context of the United States of America before the Civil War and became the theoretical foundation of the abolitionist movement. The concept of nature in the philosophy of American transcendentalism is closely related to the socio-political discourse of the United States of America in the 19th century. Radical changes in society before the civil war stimulated the development of both social philosophy and the philosophy of nature.*

K e y w o r d s : *transcendentalism, concept of nature, abolitionism, industrialization, philosophy of the 19th century.*

Автор заявляє про відсутність конфлікту інтересів. Спонсори не брали участі в розробленні дослідження; у збиранні, аналізі чи інтерпретації даних; у написанні рукопису; у рішенні про публікацію результатів.

The author declares no conflicts of interest. The funders had no role in the design of the study; in the collection, analyses or interpretation of data; in the writing of the manuscript; in the decision to publish the results.